

ŞUBAT 2020

MÜLTECİ BİREYLERİN KARŞI KARŞIYA KALDIKLARI NEFRET SÖYLEMİ VE AYRIMCILIK UYGULAMALARI ATÖLYESİ BİLGİ NOTU

İZMİR MÜLTECİ ÇALIŞMALARI AĞI HAKKINDA

İZMİR MÜLTECİ ÇALIŞMALARI AĞI HAKKINDA KISA BİLGİ

Temel insan hakları nerede yaşarsak yaşayalım, etnik köken, dil, din, ırk ve mezhep bakımından kim olursak olalım tüm insanların doğuştan sahip olduğu ve vazgeçilemeyecek haklardır. Bu yaklaşım doğrultusunda, İzmir’de mülteci bireylerin temel haklara erişimlerini güçlendirmek, yerel ve ulusal düzeyde daha insancıl ve sürdürülebilir bir yaşam ihtiyaçlarına katkıda bulunmak amacıyla hak temelli yaklaşıma inanan aktivistlerin öncülüğünde İzmir Mülteci Çalışmaları Ağı kuruldu ve çalışmalarını "Mültecilerin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanın her kademesinde eşit ve etkin olarak yer aldığı bir toplum oluşturmak" vizyonu ile sürdürmektedir.

GENEL BAKIŞ

Türkiye, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç olaylar neticesinde büyük bir sığınmacı/mülteci (!) ülkesi haline gelmiştir. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan kayıtlı Suriyeli sayısı 21 Kasım 2019 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 6 bin 641 kişi artarak toplam 3 milyon 687 bin 244 kişi olmuştur. Bu kişilerin 1 milyon 998 bin 22’i (%54,19) erkeklerden, 1 milyon 689 bin 23’ü (%45,81) ise kadınlardan oluşmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin %47’si 0-18 yaş aralığında bulunmaktadır. 0-18 yaş aralığında 1 milyon 733 bin 24 Suriyeli bulunmaktadır. 10 yaşın altındaki Suriyeli sayısı ise 1 milyon 72 bin 244 kişi. 0-18 yaş aralığında olan çocuklarla, Suriyeli kadın nüfusunun toplamı ise 1 milyon 594 bin 371. Bu sayı toplam Suriyeli sayısının %70,36’sına denk gelmektedir.

Türkiye, büyük bir mülteci ve sığınmacı ülkesi olarak uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan temel hakların geliştirilmesi için bazı düzenlemeler yapmak ile birlikte ne yazık ki istenilen seviyede bir gelişme kat edememiştir. Özellikle 2011 yılından itibaren başlayan büyük göç akımı karşısında yeterli bir sosyo- politik bir hazırlığı olmayan Türkiye’nin karşısında tek bir yol bulunmaktadır. 3 milyon 687 bin 244 mülteci bireyin temel haklara erişimlerini güçlendirmek. Ülke olarak imzalanan uluslararası sözleşmelerin iç hukukta bağlayıcı bir rolü bulunmaktadır. Evrensel düzeyde mülteci hakları başta olmak üzere temel insan hakları düzenlemelerin Türkiye’de uygulanabilirliğini sağlamak, insan hakları ve demokrasi standartlarını evrensel düzeye çıkarmak ve en önemlisi özel politika gerektiren grupların uluslararası insan hakları belgelerinde tanımlanan ve Türkiye’nin de onay verdiği sözleşmelerin uygulanabilirliğini geliştirmek gerekmektedir.

TOPLUMSAL BARIŞ VE UZLAŞMA İÇİN SADECE MÜLTECİLERİN DEĞİL YEREL TOPLUMUN DA UYUM SÜREÇLERİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI GEREKMEKTEDİR.

Mülteci bireylerin özellikle kamp dışında yaşamaya başlamalarıyla birlikte yerel halk ile daha sık temas halinde olmaları, günlük hayatta birçok iş kolunda yerel topluluklar ile birlikte çalışmaları toplumsal uyum ve sosyal dahil etme kavramlarını daha sık kullanmamıza neden olmaktadır. Toplumsal barış ve uzlaşma için sadece mültecilerin değil yerel toplumun da uyum süreçlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu yüzden tek taraflı “entegrasyon” yerine iki tarafı da içeren “dahil etme” kavramını gündemimize almalı, mülteci sorunun sürdürülebilir bir sosyal politika çerçevesinde çözmek için alanda çalışan tüm paydaşlar ile gerekli adımlar atılmalıdır. Mülteci bireylerin kamusal yaşamın (okulda, sağlık ocağında, markette vb.) tüm alanlarında görünür olmasıyla tüm politika alanlarında bütüncül politikaların gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu gündemimize getirmektedir. Öğrenimlerini sürdüren mülteci çocuklar için eşit erişimleri içeren eğitim politikası, sağlık hizmetlerine erişim için kapsayıcı sağlık politikası, adalet politikası, kaçak işçiliğin önlenmesine ilişkin istihdam politikası gibi farklı alanlarda ve düzeylerde birçok çalışmanın yapılması gerekmektedir.

YAŞAMIN İÇİNDE BİZ DE VARIZ!

MÜLTECİLERİN SOSYAL HAYATA KATILIMLARININ KOLAYLAŞTIRILMASI İÇİN BİRÇOK AÇIDAN HAK TEMELLİ UYGULAMALAR GELİŞTİRİLMELİDİR.

Yerelde mülteci bireylerin de ifade ettikleri üzere birçok sorun alanı bulunmaktadır. Bu sorunların başında öncelikle mültecilerin kendilerini hukuken nasıl tanımladıkları gelmektedir. Bilindiği gibi Türkiye, Suriye'den gelen bireylere "mülteci" statüsü tanımamakta, misafir, geçici koruma altındaki birey gibi farklı tanımlamalar ile soruna çözüm aramaktadır. Bu tanımlama sorunu mültecilerin gitme- kalma ikilemini önemli derecede etkilemektedir. İkinci olarak farklı dezavantajlı topluluklar gibi mültecilerin de istihdam, barınma, sağlık, eğitim, adalet gibi birçok alanda sorunları bulunmaktadır.

Ancak mültecilerin farklı kültüre sahip olmaları, dil yetersizliği, yerel toplumun kendilerine karşı olumsuz bakış açıları gibi farklı nedenlerden dolayı temel hizmetlere erişimleri ne yazık ki zayıf kalmaktadır. Bu da mültecilerin dışlanmalarına, gettolaşmalarına ve gayri-meşru alanlara yönelmelerine yol açmaktadır. Bu kapsamda mültecilerin yerel ve ulusal düzeyde temsil yetlerinin güçlendirilmesi, sosyal hayata katılımlarının kolaylaştırılması için birçok açıdan hak temelli uygulamalar geliştirilmelidir. Mülteci bireyler artık yaşamın için de biz de varız diyerek kendilerine günlük yardımlar yapılmasından ziyade daha hak temelli çalışmaların yapılmasını talep etmektedir. Mülteci sorunun çözümünde anahtar kelime olarak "hak temelli" yaklaşım önceliklendirilmeli, yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve devlet ortaklığında sürdürülebilir hak temelli sosyal politika oluşturulmalıdır. Mülteciler günlük yardım yerine iş piyasasına, eğitim, sağlık, adalet hizmetlerine eşit birey olarak erişmek istemektedir. Bu taleplerini de yerellerde kurdukları sivil toplum kuruluşları aracılığı ile görünür kılmak istemektedirler.

MEVCUT DURUM ANALİZİ

2 GÜNLÜK İZLEME, SAVUNUCULUK VE BİLGİ NOTU KAPASİTE GELİŞTİRME EĞİTİMİ SIRASINDA MÜLTECİ BİREYLERİN DAHİL OLDUĞU GRUP ÇALIŞMALARINDA MÜLTECİ BİREYLERİN GÜNLÜK HAYATTA KARŞILAŞMIŞ OLDUKLARI AYRIMCI, ÖNYARGI VE NEFRET SÖYLEMİ PRATİKLERİ ÜZERİNDEN BİR ATÖLYE ÇALIŞMASI GERÇEKLEŞTİRİLMİŞTİR.

MÜLTECİ BİREYLERE YÖNELİK AYRIMCILIĞIN FARKLI BOYUTLARI BULUNMAKTADIR: SÖYLEMDE, MEKANDA, İSTİHDAMDA VE EĞİTİMDE BU AYRIMCI PRATİKLER YENİDEN ÜRETİLMEKTEDİR

ÇIKTILAR GÖSTERMEKTEDİR Kİ MÜLTECİ BİREYLERE YÖNELİK SÖYLEM DÜZEYİNDE İÇERİDEN VE DIŞARIDAN, MEKÂN OLARAK; KENT İÇİ AYRIŞMA VE MAHALLE İÇİ AYRIŞMA; İSTİHDAMDA, MÜLTECİ BİREYLERİN YOĞUN OLARAK YER ALDIĞI SEKTÖRLERDE İSTİHDAM İLE MÜLTECİLERİN YAŞADIKLARI MAHALLELERE YÖNELİK DAMLAYICI BİR DİL; EĞİTİMDE İSE, HASTALIK, HIRSIZLIK DAMGALANMASI, SINIF YA DA DERSLİKLER İÇİ VE ARASI AYRIMCILIK, BAŞARISIZLIK DAMGALANMASI GİBİ AYRIMCILIĞIN DÖRT HALİ ÜZERİNDEN BİR SINIFLANDIRMA YAPILMAKTADIR.

KADIN VE ÇOCUK MÜLTECİLER İKİ KERE AYRIMCILIĞA UĞRAMAKTADIR

ÇALIŞMA KAPSAMINDA KATILIMCI KADIN MÜLTECİLER, GÖÇ SIRASINDA VE SONRASINDA YOĞUN OLARAK FARKLI SAİKLERLE AYRIMCI UYGULAMALAR İLE KARŞI KARŞIYA KALDIKLARINI BELİRTMİŞLERDİR. ÖZELLİKLE ÇALIŞMA ÇIKTILARI GÖSTERMEKTEDİR Kİ KADINLAR, CİNSİYET EŞİTLİĞİNE BAĞLI OLARAK ŞİDDET, TECAVÜZ, ALIKOYULMA, YEREL TOPLULUK TARAFINDAN KULLANILABİLİR KADIN GİBİ FARKLI ŞEKİLDE BİR NEFRET SÖYLEMİ İLE AYRIMCI İFADELER YAŞAMAKTADIRLAR. ÇOCUKLAR DA ÖZELLİKLE KARMA EĞİTİMİN YAPILDIĞI OKULLARDA YER ALAMAMAKTA, ÖĞRETMENLER VE İDARECİLERİN DE ÇOCUKLARA YÖNELİK AYRIMCI DİL VE UYGULAMALARDA BULUNDUKLARI İFADE EDİLMEKTEDİR.

MEDYA'DA MÜLTECİLERE YÖNELİK AYRIMCILIK UYGULAMALARI GÜN GEÇTİKÇE ARTIYOR

Ayrımcılık ve önyargı konularında önemli bir alanı da medya oluşturmaktadır. Medyada mülteciler hakkında çıkan haberler ve yazılar, mülteciler ile yerel toplumun uyum sürecini olumsuz olarak etkilemektedir. Mültecilere yönelik yapılan yardımların abartılması, kamunun mültecilere sınırsız kaynak(!) politikası uygulama algısı, mültecilerin sürekli sorun çıkaran bir kitle olarak lanse edilmesi gibi söylemler medya tarafından üretildikçe mültecilerin sosyal dahil edilme süreçleri yavaş ilerleyecektir. Katılımcıların bu konuda önemli beklentileri de bulunmaktadır.

M.S.A. "Biz mülteciler, yaşadığımız topluma faydalı olmak, üretime katılmak istemekteyiz. Çoğu mülteci birey de aslında ekonomik hayata bir şekilde dahil olmuşlardır. Bu konuda medya biz mülteciler hakkında asılsız ve sürekli toplumu kutuplaştıran bir dil kullanarak bu sürece zarar vermektedir. Bu zararın boyutunu mülteciler günlük hayatlarında çocukları ise okullarında hissetmektedirler. Burada medya kurumlarına büyük görev düşmektedir". (M.S.A: mülteci birey)

YEREL YÖNETİMLERDE AYRIMCILIK YAPILIYOR

KENT HAKKI, EVRENSEL OLARAK TANIMLANAN BİR İNSAN HAKKIDIR. DİL, DİN, IRK AYRIM YAPILMAKSIZIN NEREDE YAŞIYORSAN O KENTİN SAKİNİ OLARAK KARARLARA KATILMA VE HİZMETLERDEN EŞİT ERİŞİM HAKKINA SAHİP OLUNMAKTADIR. TÜRKİYE, BELEDİYECİLİK KANUNU İLE KENT KONSEYİ YÖNETMELİĞİ ÇERÇEVESİNDE HEMŞERİ HUKUKUNU ÖN PLANA ÇIKARMAKTA, KATILIMCI UYGULAMALAR İLE FARKLI ARAÇLARI KULLANMAKTADIR. ANCAK BU DURUM KENTİN YENİ SAKİNLERİ OLARAK İFADE EDİLEN MÜLTECİ VE SİĞİNMACI BİREYLER İÇİN AYNİ ORANDA GEÇERLİ GÖRÜLMEMEKTEDİR.

H.S. “BİZLER, MAHALLELERDE HİZMET YETERİNCE ALAMAMAKTAYIZ. SOKAKLARIMIZ DİĞER KOMŞULARIMIZIN YAŞADIĞI YERLER GİBİ GÜNLÜK OLARAK TEMİZLENMEMEKTEDİR. BELEDİYE HİZMETLERİ BİZLERİ ES GEÇMEKTE, YAPILAN YARDIMLAR KONUSUNDA AYRIMCILIĞA UĞRAMAKTAYIZ”. (H.S: MÜLTECİ BİREY)

PAYDAŞLARIN ROLÜ

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kuruluşları, mültecilere yönelik yardım temelli birçok çalışma gerçekleştirmektedir. Ancak gerek mülteci sayısının artması gerekse de sürdürülebilir göç politikası gereği STK'ların hak temelli savunuculuk yaklaşımı çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir. Uluslararası düzeyde imzacısı olunun sözleşmelerin uygulanabilirliğini güçlendirmek amacıyla faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Bu faaliyetlerde mülteci bireyler de sürecin aktörü olarak yer almalı çalışmalar katılımcı bir şekilde birlikte planlanmalı ve uygulanmalıdır. Mültecilerin sivil toplum alanında örgütlenme ve katılım hakları desteklenmeli ve öz örgütlenme denilen modellerin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

YEREL YÖNETİMLER

Mülteci bireylerin yoğun olarak yaşadıkları illerde, ilçelerde ve mahallelerde hizmetlerin aksamaması, kent hakkı ve hemşeri hukuku çerçevesinde mültecilere yönelik ayrımcılık yapılmaması gerekmektedir. Belediye tarafından sağlanan yardımlar ve imkanlar mültecilere de eşit oranda dağıtılmalıdır. Mültecilerin kentin yeni sakinleri olarak algılanması gerekmekte misafir yaklaşımı terk edilmelidir. Hak sahibi birer özne olarak, yerel topluma sağlanan hizmetler ve imkanlar ile kaliteli yaklaşım mültecilere de ve onların yaşam alanlarına da uygulanması gerekmektedir.

MÜLTECİ VE GÖÇ ÇALIŞMALARI ALANINDA AYRIMCILIK VE NEFRET SÖYLEMİ PRATİKLERİNİ AZALTMAK VE MÜLTECİLER İLE YEREL TOPLUMUN SOSYAL DAHİL EDİLME VE UYUM SÜREÇLERİNİ GELİŞTİRMEK İÇİN FARKLI PAYDAŞLARA FARKLI ROLLER DÜŞMEKTEDİR

MEDYA KURULUŞLARI

Yerel ve ulusal yazılı ve görsel basın ile dijital araçlar olmak üzere mültecilere yönelik gün geçtikçe ayrımcı ve nefret söylemini içeren içerikler hazırlanmaktadır. Sosyal dahil edilme sürecinde toplumların birbirleri ile uyum ve barış içerisinde yaşamaları için medya kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Öncelikli olarak ayrımcılık içeren haber üretimleri yerine mültecilerin başarılarını ve uyum sürecine yaşadıkları iyi uygulamalar gündeme getirilmelidir. Medya içerik denetimi açısından kamu ve sivil toplum tarafından sürekli bir denetim edilmelidir. Mülteci odaklı medya çalışmaları önemli bir alan yaratabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

01

Hak temelli savunuculuk ve izleme çalışmaları için en öncelikli konu, çalışma yapılması istenilen tematik alanla ilgili mevcut durumun analiz edilmesi ve sorunun iyi tanımlanması gelmektedir.

Mevcut durumun analiz edilmesi için sivil toplum örgütlerinin kullanabileceği farklı araçlar bulunmaktadır. Saha çalışması, veri toplama, görüşmeler, konu ile ilgili daha önceden hazırlanmış raporlar ile ulusal ve uluslararası kurumların raporları ve insan hakları ile ilgili sözleşmeler bahsedilen araçların başında gelmektedir.

02

21.yüzyılda hak temelli alanda çalışma yürüten sivil toplum örgütleri için en önemli alan etkili savunuculuk için hak alanını ilgilendiren temel konularda veri toplama ihtiyacının olmasıdır. Çoğu sivil toplum örgütü çalışma alanlarına ilişkin veri toplama ve toplanan verilerin doğrulanarak savunuculuğun yapılması sürecini etkili ve sürdürülebilir bir şekilde ilerletmemektedir. Bu yönüyle Etkiniz Avrupa Birliği Programının insan haklarını ilgilendiren konularda izleme ve savunuculuk çalışmaları yapma konularını desteklemesi ve örgütlerin bu alanlarda kapasitelerini güçlendirme destekleri önemli görülmektedir.

03

Mülteci bireyler, kendilerini ilgilendiren temel konularda etkin ve sürdürülebilir savunuculuk çalışması gerçekleştirebilmek için savunuculuk araçlarından bilgi notu/ politika belgesi hazırlama sürecini uygulamalı olarak tamamlamışlardır. Bilgi notunun içeriğinde de yer aldığı üzere Mültecilerin yaşamış oldukları ayrımcılık uygulamaları ile paydaşların rollerini içeren çözüm önerileri belirlenmiştir. Mevcut hazırlanan bilgi notu bu yönüyle önemli görülmektedir.

04

İzmir Mülteci Çalışmaları Ağı tarafından Etkiniz AB Programı desteği ile yürütülen "Mülteci Hakları İçin İzleme ve Savunuculuğun Güçlendirilmesi" çalışması ile yerel düzeyde mülteci hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin izleme, savunuculuk, kampanya yönetimi ile adalete erişim konularında kapasiteleri ile bilgi ve farkındalıklarının artırılması sağlanmıştır.

MÜLTECİ HAKLARI İÇİN İZLEME VE SAVUNUCULUĞUN GÜÇLENDİRİLMESİ ÇALIŞMASI

“Mülteci Hakları İçin İzleme ve Savunuculuğun Güçlendirilmesi Çalışması” Etkiniz Avrupa Birliği programı tarafından desteklenmiştir. Çalışma kapsamında İzmir Mülteci Çalışmaları Ağına üye örgüt temsilcileri ile iki kapasite geliştirme eğitimi gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimlerden birincisi, 26- 27 Ekim 2019 tarihlerinde verilen mülteci hakları için izleme ve savunuculuğun geliştirilmesi eğitimidir. Eğitim kapsamında mülteci bireylere savunuculuk, lobicilik, kampanya yönetimi ile savunuculuğun yapılabilmesini kolaylaştıran bilgi notu hazırlama eğitimleri uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. İkinci eğitim olarak ise, 9-10 Kasım 2019 tarihlerinde mültecilerin adalete erişimlerinin önündeki engeller ve mevcut durum analizi eğitimi gerçekleştirilerek, mültecilerin adalete erişimleri ile ilgili konularda bilgi ve farkındalıklarının artırılması sağlanmıştır. Çalışma kapsamında yer alan teorik bilgilerin uygulanabilirliğini sağlamak, katılımcıların çalışmalara aktif olarak dahil edilmesini kolaylaştırmak amacıyla eğitim programlarında world cafe tekniği ile atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Atölye çalışmalarında gruplar örnek bir konu seçerek savunuculuk ve kampanya yönetimi planlaması hazırlamıştır.